

Česká republika
USNESENÍ
Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Ludvíka Davida, soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudce Jiřího Zemánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky Římskokatolické farnosti Čučice, se sídlem Čučice 1, zastoupené JUDr. Milanem Dobešem, advokátem se sídlem Jánošíkova 29, Brno, směřující proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. dubna 2021, č. j. 28 Cdo 321/2021-164, a rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. října 2020, č. j. 1 Co 25/2020-113, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění:

1. Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen "zákon o Ústavním soudu") a splňující též ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 a contrario; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Olomouci, neboť má za to, že jimi byla porušena její základní práva zaručená v čl. 4 odst. 1, čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Jak se podává z ústavní stížnosti a z vyžádaného spisového materiálu, Vrchní soud v Olomouci k odvolání Vojenských lesů a statků ČR, s. p. (dále také "žalobce", nyní vedlejší účastník), rozsudkem ze dne 21. 10. 2020, č. j. 1 Co 25/2020-113, ve znění opravného usnesení ze dne 3. 11. 2020, č. j. 1 Co 25/2020-117, změnil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 31. 7. 2020, č. j. 35 C 1/2019-84 [jímž zamítl žalobu, kterou "se žalobce domáhal nevydání pozemků parc. č. 568/1 a 569/4 v k. ú. Čučice dalšímu účastníkovi řízení s tím, že takto bude nahrazeno rozhodnutí Státního pozemkového úřadu, Krajského pozemkového úřadu pro Jihomoravský kraj ze dne 22. 1. 2019, sp. zn. SP20882/2014-523102, č. j. SPU 025563/2019" (výrok I.), a jímž rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.)] ve výroku I. o věci samé tak, že stěžovatelce se nevydávají pozemky parc. č. 568/1 a č. 569/4 v k. ú. Čučice, a že v tomto rozsahu se nahrazuje rozhodnutí Státního pozemkového úřadu, Krajského pozemkového úřadu pro Jihomoravský kraj, ze dne 22. 1. 2019, sp. zn. SP20882/2014-523102, č. j. SPU 025563/2019 (výrok I.). Odvolací soud dále rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalobci na nákladech řízení před soudem prvního stupně částku 40 503 Kč a na nákladech odvolacího řízení částku 16 891 Kč, vše k rukám zástupce žalobce (výroky II. a III.).

3. Soudy obou stupňů takto rozhodly o žalobě podané žalobcem podle § 244 a násl. o. s. ř., ve spojení s § 9 odst. 10 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon č. 428/2012 Sb."). Převzaly přitom zjištění správního orgánu, že stěžovatelka je oprávněnou osobou dle § 3 písm. b) tohoto zákona a žalobce je osobou povinnou [§ 4 písm. d) tohoto zákona], že je naplněna podmínka vzniku majetkové křivdy, neboť k odnětí pozemků právní předchůdkyni stěžovatelky došlo v rozhodném období bez náhrady postupem dle zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě, že oba pozemky jsou pozemky zemědělskými, přičemž pozemek parc. č. 568/1 o výměře 1 091 m² je ornou půdou, s nímž sousedí pozemek parc. č. 568/94, který byl stěžovatelce vydán Státním pozemkovým úřadem, a pozemek parc. č. 569/4 o výměře 1 955 m² je lesním pozemkem, a že tyto pozemky tvořily v minulosti jeden funkční celek označený jako parcela PK 463 v obci Čučice, byly zapsány v téže knihovně vložce pozemkové knihy a plnily jeden hospodářský účel.

4. Odvolací soud při svém rozhodnutí poukázal na odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, v němž uvedl, že "bazíroval-li by soud na splnění funkční souvislosti dle ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb., nemohlo by rozhodnutí správního orgánu obstát, protože funkční souvislost, tak jak je význam tohoto pojmu vykládán Nejvyšším soudem, v tomto případě dána není". Vzhledem k tomu, že "tento závěr žádný z účastníků nezpochyboval", odvolací soud jej "vzal za nesporný a soustředil se pouze na přezkum správnosti prvního

posouzení věci soudem prvního stupně a zejména správností jeho úvahy o nutnosti použít při výkladu ustanovení § 7 odst. 1 zákona tzv. teleologickou redukci" na základě dvou předpokladů, a to, že "funkční souvislost by měla být zjišťována jen v případě tzv. nehospodářského majetku" a že "by povinnou osobou měla být prokazována potřeba státu prostřednictvím svých organizačních složek nebo jiných osob plnicích veřejný zájem sporný majetek využít". V tomto ohledu odvolací soud dovedl, že "výkladové metody teleologické redukce, tj. zužujícího výkladu zákona s ohledem na jeho účel, by mělo být používáno jen zcela výjimečně", neboť její použití může vést až k porušení zásady legitimního očekávání a právní jistoty. "Osoby jednající podle litery zákona totiž předpokládají, že jednají v souladu se zákonem, a očekávají důsledky zákonem předvídané, kdežto metoda teleologické redukce rozsah zákona a jeho účinků omezuje na základě úvahy soudu, s níž jednající osoby nejsou předem seznámeny". Premisy, z nichž soud prvního stupně vycházel, proto v žádném ohledu nepovažoval za správné (ohledně první z nich odkázal na důvodovou zprávu k zákonu č. 428/2012 Sb. a na komentářovou literaturu a ohledně druhé na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2019, sp. zn. 28 Cdo 1713/2019), a na rozdíl od něj podmínky pro možnost použití teleologické redukce při výkladu § 7 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb. neshledal, dodávaje s poukazem na právní názor obsažený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2017, sp. zn. 28 Cdo 2546/2017, uveřejněném pod č. 151/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (v němž vložil funkční souvislost "zejména po negativní stránce", a zcela konkrétně uvedl, co za funkční souvislost nemůže být považováno), že "snaha o volbu interpretace vstřícné vůči oprávněným osobám nemůže vést k tomu, aby soudy překračovaly zákonný režim majetkového vyrovnání s církvemi, neboť zakotvení právního rámce pro nápravu historických bezpráví z doby nesvobody bylo úlohou demokraticky konstituovaného zákonodárského sboru, a naproti tomu soudy nemohou politickou reprezentací zvolené pojetí nápravy majetkových křivd uzpůsobovat vlastním představám o žádoucí míře kompenzace újmy, již církev a náboženské společnosti v minulosti utrpěly".

5. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala stěžovatelka dovolání z důvodu jí tvrzeného nesprávného právního posouzení věci. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

6. Nejvyšší soud dovolání odmítl podle § 243c odst. 1 o. s. ř., neboť není přípustné. Konstatoval, že závěry odvolacího soudu nejsou rozporné s judikaturou Nejvyššího soudu ani Ústavního soudu.

7. Stěžovatelka s rozhodnutími odvolacího a dovolacího soudu nesouhlasí, přičemž na podporu svých tvrzení předkládá obdobnou argumentaci, jakou použila již v předchozím řízení. Opětovně tudíž vyjadřuje i přesvědčení, že funkční souvislost dotčených pozemků s vydanými pozemky tvořícími vesměs původně jeden celek je pak dána právě společnou příslušností k této dřívější jediné hospodářské jednotce. Pozemky jsou vzájemným předpokladem fungování a užívání ke stanovenému účelu, kterým je hospodářská a zemědělská činnost. Prokázání funkční souvislosti, jak ji požaduje odvolací a dovolací soud, pak v případě zemědělských pozemků, s nimiž jsou příslušné hospodařit jiné osoby než Státní pozemkový úřad a Lesy ČR, s. p., nebude nikdy splnitelné. Pokud zákonodárce zamýšlel určité konkrétně vymezené pozemky nevydávat, měl tuto skutečnost uvést do zákona. Výklad zastávaný napadenými rozhodnutími tak fakticky rozšiřuje okruh výlukových důvodů dle § 8 zákona č. 428/2012 Sb.

8. Závěrem stěžovatelka uvádí, že soudy neměly přiznat náhradu nákladů řízení žalobci (státnímu podniku) vůči stěžovateli, která se toliko snažila napravit rozhodnutí správního orgánu.

9. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti a dospěl k závěru, že představuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení dává tomuto soudu pravomoc posoudit "přijatelnost" návrhu ještě před tím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Pravomoc Ústavního soudu je totiž v řízení o ústavní stížnosti založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavnosti, tj. zda v řízení, resp. v rozhodnutí je završujícím, nebyla porušena ústavní práva účastníka tohoto řízení, zda řízení bylo vedeno ústavně souladně a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé.

10. Ústavní soud v minulosti již také mnohokrát zdůraznil, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 83, čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky). Pokud proto soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže vykonávat přezkumný dohled nad jejich činností. Ústavní soud také již opakovaně judikoval, že důvod ke zrušení rozhodnutí obecného soudu by byl dán pouze tehdy, pokud by jeho právní závěry byly v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními.

11. Takové zásahy či pochybení obecných soudů však Ústavní soud v nyní posuzované věci neshledal. Posoudil totiž argumenty stěžovatelky, konfrontoval je s obsahem ústavní stížností napadených rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

12. Argumenty obsažené v ústavní stížnosti navíc fakticky kopírují argumenty předestřené již před soudem prvního stupně a zejména pak v odvolání a dovolání, čímž však stěžovatelka staví Ústavní soud do pozice další soudní (odvolací) instance, která mu nenáleží. Sama skutečnost, že se stěžovatelka se závěry odvolacího a dovolacího soudu neztotožňuje, totiž nezakládá důvod pro zásah Ústavního soudu, který již v minulosti mnohokrát zdůraznil, že z práva na spravedlivý proces neplyne a logicky ani plynout nemůže právo na úspěch ve věci. Obecné soudy ovšem musí v odůvodnění svých rozhodnutí přesvědčivě a logicky vyložit, jakými úvahami se při rozhodování věci řídily, tedy mimo jiné, k jakým skutkovým zjištěním na základě provedených důkazů dospěly a jaké právní závěry z těchto zjištění učinily, což bylo v nyní posuzovaném případě bez dalšího naplněno.

13. Součástí zákonného vymezení určujícího, který majetek se vydává a který nikoli, je i § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 428/2012 Sb., o jehož výklad se vedl spor. Konkrétně šlo o výklad podmínky funkční souvislosti nemovitosti, jejíž vydání je požadováno, s nemovitou věcí, kterou oprávněná osoba vlastní, nebo která se vydává podle zákona č. 428/2012 Sb. Z textu zákona i z jeho systematiky obecné soudy jednoznačně dovodily, že podmínka funkční souvislosti podle § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 428/2012 Sb. platí i pro vydání věcí hospodářské povahy a že úmysl zákonodárce směřující k omezení rozsahu vydávaných nemovitostí oproti § 6 tohoto zákona je formulován jasně. Podmínka existence veřejného zájmu, jehož zjišťování by mělo být úkolem povinné osoby, § 7 odst. 1 písm. a) vůbec neobsahuje (jak již uvedl Nejvyšší soud v usnesení ze dne 24. 9. 2019, č. j. 28 Cdo 1713/2019-124). V podrobnostech pak lze odkázat na podrobná odůvodnění rozhodnutí odvolacího a dovolacího soudu, která postihla rovněž důvody, proč se liší podmínky vydávání u Pozemkového fondu České republiky a Lesů České republiky, s. p., od ostatních povinných subjektů uvedených v § 4 písm. c) a d) zákona č. 428/2012 Sb.

14. Při výkladu pojmu "funkční souvislost" obecné soudy vycházely z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2017, sp. zn. 28 Cdo 2546/2017, z něž vyplývá, že funkční souvislost nemůže být odvozována z toho, že v rozhodném období existovala vlastnická jednota odňatých pozemků s jinými pozemky vydanými či vydávanými, neboť se nejednalo o souvislost funkční, nýbrž souvislost právní (vlastnickou). Je vhodné zmínit, že tento výklad již dříve aproboval rovněž Ústavní soud (srov. např. usnesení ze dne 7. 2. 2019, sp. zn. II. ÚS 4297/18).

15. Pro Ústavní soud je v nyní posuzované věci podstatné, že obecné soudy stěžovatelce náležitě objasnily, proč vydaly napadená rozhodnutí, neshledaly její právo na restituci předmětných pozemků, a tedy provedly výklad podústavního práva v neprospěch jejího nároku. Závěry obecných osudů, že stěžovatelkou uplatňované vztahy mezi jejím majetkem, případně majetkem jí již vydaným a předmětnými pozemky nelze posoudit jako vztah funkční souvislosti ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 428/2012 Sb., neboť jde pouze o soubor nemovitých věcí, které měly historicky vlastnickou, knihovní, spotřební a prostorovou souvislost, považuje Ústavní soud za přesvědčivé, dostatečně odůvodněné, a tedy ústavně konformní.

16. Vysoký stupeň obecnosti zásady *in favorem restitutionis*, tj. interpretace restitučních zákonů vůči oprávněným osobám co nejpříznivěji (srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 10/13, bod 94.) umožňuje, aby byl v rámci teleologického výkladu zkoumán i smysl jednotlivého vykládaného ustanovení a zohledňováno, jakým způsobem se zákonodárce minulé křivdy rozhodl odčinit (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. I. ÚS 633/19).

17. Nejvyšší soud i vrchní soud reflektovaly skutečnost, že zákon č. 428/2012 Sb. vychází z koncepce tzv. kombinovaného majetkového vyrovnání státu a registrovaných církví či náboženských společností, jak o něm pojednává důvodová zpráva k tomuto zákonu. Kombinované majetkové vyrovnání spočívá v tom, že část původního majetku církví a náboženských společností se vydává, část se nevydává a v souvislosti s tím se poskytuje finanční náhrada podle § 15 zákona č. 428/2012 Sb. Ústavní soud konstatuje, že nevydáním části majetku za současné úpravy paušální finanční náhrady byl zřetelně vyjádřen úmysl zákonodárce, který má jasný odraz i v textu zákona. Významná je totiž také okolnost, že právě nemožnost vydat majetek z důvodu chybějící funkční souvislosti kryje finanční náhrada podle ustanovení § 15 zákona č. 428/2012 Sb. Jak se totiž podává z důvodové zprávy k tomuto zákonnému ustanovení, "suma finančních náhrad určených pro všechny tyto církve a náboženské společnosti představuje náhradu za jejich původní majetek, který se v rozhodném období stal předmětem majetkové křivdy v důsledku některé ze skutečností uvedených v § 5 a nemá být těmto církvím a náboženským společnostem podle tohoto zákona vydán."

18. Stěžovatelce lze dát za pravdu v tom, že státu zastoupenému advokátem náhrada nákladů řízení zpravidla nenáleží, neboť stát disponuje dostatečným počtem odborných pracovníků, kteří jsou schopni zajistit ochranu jeho zájmů v soudních řízeních. Ústavní soud však podotýká, že toto pravidlo neplatí bezvýjimečně. Kupř. v nálezu sp. zn. III. ÚS 532/17 ze dne 10. 5. 2017 (N 75/85 SbNU 317) Ústavní soud zdůraznil, že náklady na zastoupení státu nelze považovat za "neúčelné" vynaložené za každé situace. Předmětem sporu může být totiž i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou ústředním orgánem státní správy, případně jde o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. V takových případech lze shledat postup orgánu státní správy, který zvolí pro své zastupování advokáta, za přiměřený. Danou otázku proto soudy musí vždy posuzovat s ohledem na konkrétní okolnosti případu a svůj závěr musí řádně odůvodnit.

19. V nyní projednávané věci vrchní soud nevyslyšel argumenty stěžovatelky ohledně nákladů řízení s odůvodněním, že žalobkyně je ekonomickým subjektem (byť ve vlastnictví státu). Ústavní soud v minulosti konstatoval, že i v případě organizační složky státu jeho zastupování ve věcech restitučních nároků podle zákona č. 428/2012 Sb. překračuje rozsah státní správy svěřené jí zákonem, tedy že k takové činnosti nemá odborný aparát (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 954/19). Za této situace se Ústavnímu soudu zastoupení státního podniku advokátem jako neúčelné nejeví, a proto napadený rozsudek vrchního soudu v ústavně právní rovině ob stojí.

20. Nezbyvá tedy než uzavřít, že ústavní stížností napadená rozhodnutí jsou z ústavněprávního pohledu akceptovatelná a stěžovatelce nelze přisvědčit v tom, že by v její věci bylo aplikováno podústavní právo ústavně nekonformním způsobem. Z těchto důvodů Ústavní soud ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 10. ledna 2023

Ludvík David v. r.
předseda senátu